

Considerații asupra dinamicii limbii și asupra studierii ei în româna actuală

MIOARA AVRAM

Institutul de Lingvistică

„Iorgu Jordan – Al. Rosetti”, București

1. Mult folosit în ultimele decenii, chiar în titlul unor lucrări de specialitate¹, substantivul *dinamică* referitor la fapte de limbă, prezent și în denumirea manifestării care ne reunește, este mai curînd o figură de stil – realizată prin adoptarea unui termen cu originea în fizică și în tehnică (mecanică) – și nu un termen propriu-zis lingvistic, ceea ce explică și absența lui din cele mai multe dicționare de terminologie a științei noastre² (o excepție notabilă: *Dicționarul de științe ale limbii*³ alcătuit de membre ale catedrei-gazdă).

Definită ca „variație a unei limbi atît în *diacronie*, deci în evoluția ei de la o etapă istorică la alta, cît și în *sincronie*, adică în manifestările ei sincronice diversificate”⁴, dinamica limbii este un concept supraordonat celor de evoluție/schimbare și de varietate/diversitate (în DSL se spune: „Conceptul este mai cuprinzător și mai complex decît conceptele *î n r u d i t e* [spațiat de mine – M. A.]: evoluție a limbii și variație lingvistică”⁵; „înrudirea” este fie subordonare, fie coincidență parțială). În această accepție, care se dorește a fi denotativă, nu cred că este nevoie de un termen/concept supraordonat celor menționate, care să exprime ideea generală de „mișcare” produsă în limbă, deși accepția avută în vedere este cea mai apropiată de cea originară, *dinamica* fiind „parte a mecanicii care studiază legile mișcării corpurilor”⁶. După părerea mea, substantivul *dinamică* a făcut carieră în lingvistică și în alte științe umane pornind de la sensul din limba comună (notat sub II 3° în DEX) „dezvoltare intensă, schimbare continuă, bogăție de mișcare”, sens strîns legat de cel curent al adjectivului *dinamic*: „plin de mișcare, de acțiune, activ; care este în continuă (și intensă) mișcare, evoluție; care se desfășoară rapid”; el poate fi util ca termen conotativ, cu aprecieri de ordin calitativ și cantitativ, care prezintă mișcarea (schimbarea în timp sau diversificarea) ca avînd un ritm intens, rapid, o mare amploare. Altfel spus, *dinamica* (limbii) ar desemna ceea ce, cu metafore care evocă fie rapiditatea, vizibilitatea și elanul, fie acumularea cantitativă din alte domenii, se denumește prin *zbucium*, *frămîntare*, *efervescentă*, *febrilitate*, *agitație*, *spectaculozitate* sau *boom*, respectiv *avalanșă*, *explozie*, *invazie*, *inflație*, în timp ce pentru ierarhizarea variantelor se folosesc termeni cu un conținut care include, mai mult sau mai puțin, ideea de agresivitate, de la *concurență* și *confruntare* la *luptă* pentru supremație. De altfel, din practică, se constată că „termenul” *dinamică* este utilizat în descrierea anumitor perioade dinamice, marcate de dinamism, cum este cea actuală (în sens restrîns) și în special a compartimentului celui mai pasibil de schimbări spectaculoase: vocabularul.

2. Raportarea celor două aspecte funcționale ale dinamicii – în plan vertical și orizontal – la diacronie și sincronie trebuie nuanțată. Pentru diacronie este într-adevăr specifică mișcarea pe verticală, schimbarea de la o etapă/fază la alta. Pentru sincronie trebuie precizat mai întîi ce se înțelege prin aceasta: în secțiuni strict sincronice, care reprezintă limba la un moment dat, dinamica se manifestă în plan orizontal, în varietate, dar dacă se consideră sincronie situația limbii dintr-o perioadă, mai mică sau mai mare, mergînd pînă la un secol, sînt inerente manifestările dinamicii în plan vertical, evolutiv;

oricum, perspectiva diacronică intervine în studierea varietății sincronice atunci când se disting inovațiile de elementele conservatoare.

3. În studierea dinamicii limbii sînt fundamentale două distincții: a. între uz și normă și b. între individual și colectiv; fundamentală este și regula unității stilistice, adică urmărirea faptelor de limbă din același registru/nivel.

a. În ce privește distincția între uz și normă, se știe că uzul este mult mai dinamic – mobil și variat – decît norma, care se schimbă lent în timp și admite mai puține variante. Dinamica normei se studiază prin examinarea indicațiilor explicite din diverse lucrări normative (gramatici, dicționare, îndreptare ortografice și ortoepice); în măsura în care se ia în considerare și aplicarea lor în textul lucrărilor respective – cum a procedat Mariana Costinescu⁷ în studierea principalelor gramatici românești dintre 1780 și 1963 – se trece, de fapt, de la dinamica normei la dinamica uzului normatorilor, operația de confruntare a teoriei cu practica fiind bine venită pentru evaluarea eficienței celei dintîi. În studierea dinamicii normei este esențială distincția între norma oficializată și diverse propuneri normative „de autor” exprimate în diverse perioade. Deși, cum am spus, norma este, prin definiție, mai puțin dinamică, avînd caracter stabil și unitar, activitatea de normare poate cunoaște perioade mai dinamice sau mai puțin dinamice: o perioadă dinamică a existat, mai ales în domeniul special al propunerilor de sisteme ortografice, în secolul al XIX-lea, cu deosebire în prima lui jumătate, cînd contemporanii vorbeau de o „febră” ortografică sau chiar în general lingvistică; mutatis mutandis, o dinamică în domeniul ortografiei s-a manifestat prin discuțiile din anii 1950–1952 și, mai de curînd, prin cele din anii 1991–1993, reactualizate recent în dezbaterile din „România literară”.

b. Dinamica uzului individual poate fi urmărită pe orizontală în variantele ocurente în idiolectul unui vorbitor/scriitor, iar pe verticală în transformarea în timp a unui idiolect, reflectată, de exemplu, în edițiile diferite ale unei scrieri (e cazul celebru al unor C. Negruzzi sau Gr. Alexandrescu). Dinamica uzului individual (a idiolectului cuiva) poate fi convergentă sau divergentă în raport cu dinamica uzului colectiv sau/și a normei. Un exemplu de divergență oferă modificările operate de Heliade Rădulescu la reeditarea operelor de tinerețe în perioada sa italianizantă. Și în ce privește normarea există normatori individuali izolați față de tendințele obiective ale limbii.

4. Trecînd la dinamica limbii române actuale, este necesar să se precizeze conceptul de *română actuală*, perioada acesteia, care este înțeleasă în cel puțin două feluri⁸: într-un sens mai larg, sinonim cu limba contemporană, și în unul restrîns, ca subdiviziune a românei contemporane. În sens larg limba română actuală coincide cu secolul al XX-lea, eventual cu începerea de la Unirea din 1918. În sens restrîns ea începe cu anul 1990, coincizînd cu perioada de „tranziție” (de la socialism la capitalism și de la totalitarism la democrație), iar într-un sens foarte strict ar însemna limba din anul în curs, 2002.

Pentru dinamica limbii române în sens larg dispunem de material referitor la cîteva secțiuni/„felii” relativ strict sincronice: la nivel dialectal materialul obținut pe teren prin anchetele pentru ALR și NALR, la nivelul limbii literare răspunsurile celor trei scriitori chestionați de Sever Pop pentru ALR I (M. Sadoveanu, I. Al. Brătescu-Voinești și I. Agîrbiceanu) – răspunsuri, din păcate, nevalorificate încă (prin anii '50 a existat la catedra organizatoare a sesiunii de azi o teză de licență cu acest subiect, a actualei scriitoare Elena Gromov) –, precum și răspunsurile celor 5 intelectuali (2 dintre aceiași scriitori + I. A. Rădulescu-Pogoneanu, C. Marinescu și P. Grimm) chestionați de Sextil Pușcariu, care au constituit baza documentară a studiului *Rostiri și forme șovăitoare* publicat de lingvistul clujean în 1936⁹, materialul notat de Iorgu Iordan în *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor”*¹⁰ din deceniul 1933–1942 (cu adaosuri pînă în 1947 în ediția a doua și pînă în 1956 în *Limba română contemporană*¹¹) și răspunsurile la

ancheta exclusiv fonetică realizată de Valeriu Suteu¹². La toate acestea se adaugă faptele înregistrate în lucrări normative ca *Indreptar și vocabular ortografic* de Sextil Pușcariu și Teodor A. Naum¹³ sau în lucrări corective cum sînt contribuțiile publicistice interbelice ale lui Al. Graur reunite în volumele *Puțină gramatică*¹⁴. Toate aceste descrieri ale dinamicii pe orizontală oferă în același timp o bază pentru studierea diacronică a dinamicii pe verticală prin compararea cu situația din etape ulterioare. Un asemenea studiu a întreprins în anii 1989-1991, într-un serial din „România literară”¹⁵, Stefan Badea, care a confruntat recomandările lui Iorgu Iordan din *Limba română actuală* cu indicațiile normative în vigoare din lucrările academice. Eu însămi am făcut o confruntare a limbii practicate de Iorgu Iordan la distanță de trei decenii, relevînd, în recenzie¹⁶ pe care am făcut-o la „ediția definitivă” a *Stilisticii limbii române*¹⁷, diverse modificări de exprimare față de ediția princeps; menționez că profesorului meu i-a plăcut recenzia și mi-a mărturisit că nu-și dăduse seama de cantitatea actualizărilor lingvistice pe care le operase.

Limba română actuală în sens larg a cunoscut perioade diferite din punctul de vedere al dinamicii (în uz și în normă). Primul deceniu de după 1918 a fost caracterizat printr-un uz neunitar, ca efect al diversității și frământărilor produse de Unire (s-a vorbit în acea perioadă de „româneasca de după război”), dar treptat lucrurile s-au așezat, la aceasta contribuind atît influența reformei ortografice din 1932, cît și acțiunile de cultivare a limbii ale unor lingviști cu autoritate recunoscută¹⁸, deși au existat și încercări de normare divergentă (August Scriban¹⁹). Perioada regimului comunist s-a caracterizat printr-o puternică impunere a normei stabilite în lucrările academice din anii '50; norma a cunoscut puțină variație (modificări în 1965 și 1982). Dinamica uzului a fost ascunsă în bună parte în această perioadă de controlul redacțional instituționalizat, astfel încît textele tipărite nu reflectă totdeauna limba manuscrisului original, inducînd imaginea unei unități/uniformități și imobilități mai mari decît în realitate. Cu toate acestea, unele aspecte ale dinamicii uzului din această perioadă au fost surprinse în diverse lucrări de descriere sau/și de cultivare a limbii, mai ales pe baza faptelor recoltate din presă: alături de numeroase articole din publicații de specialitate sau de cultură pot fi menționate cîteva cărți: *Cum scriem. Cum pronunțăm corect. Norme și exerciții* de Fulvia Ciobanu și Lidia Sfirlea²⁰, *Corectitudine și greșeală. (Limba română de azi)* de Valeria Guțu Romalo²¹, *Limba română corectă. Probleme de ortografie, gramatică, lexic* de o echipă clujeană²², *Gramatica pentru toți*²³ și *Probleme ale exprimării corecte*²⁴ de Mioara Avram și mai multe volume publicate de N. Mihăescu (unul dintre ele avînd în titlu cuvîntul *dinamică*²⁵); la acestea se adaugă unele lucrări referitoare la cultivarea limbii în învățămînt. În sectorul special al vocabularului dinamica perioadei respective a fost surprinsă în *Dicționar de cuvinte recente* de Florica Dimitrescu²⁶ și în *Supliment la Dicționarul explicativ al limbii române. DEX-S*²⁷.

Perioada strict actuală, de după 1989, se caracterizează printr-o dinamică a uzului ieșită din comun, pe fondul unei libertăți vecine cu anarhia, și prin tendințe de contestare și modificare a normei²⁸. Dinamica uzului din ultima perioadă a fost studiată mai ales în sectorul vocabularului. Aspecte diverse și priviri de ansamblu se găsesc în cartea Floricăi Dimitrescu *Dinamica lexicului românesc – ieri și azi*²⁹ și în cea a Adrianei Stoichițoiu-Ichim *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influențe, creativitate*³⁰. Ca aspecte speciale s-au studiat împrumuturile noi, în particular anglicismele (cărțile Georgetei Ciobanu³¹, broșura Mioarei Avram³², articolele Adrianei Stoichițoiu-Ichim, colaborarea la proiecte multinaționale), formarea de cuvinte noi, respectiv productivitatea unor formați și a unor baze (articole și comunicări de Mioara Avram, Florica Dimitrescu, Th. Hristea, Irina Preda, Adriana Stoichițoiu-Ichim), și transferul semantic de la un stil

funcțional la altul (contribuțiile Angelei Bidu-Vrănceanu și ale Rodicăi Zafiu). Lexicografic îmbogățirea limbii române a fost înregistrată, mai prompt decât în alte perioade, în lucrarea lui Dorin N. Uritescu *De la chioșcari la vesternizare. Mic dicționar de termeni actuali*³³, în ediția a doua a *Dicționarului de cuvinte recente*³⁴ de Florica Dimitrescu și în foarte puțin cunoscutele – din cauza tirajului mic și a difuzării nesatisfăcătoare – dicționare anuale ale Mariei Dumitrescu³⁵.

Dinamica uzului actual sub aspect stilistic a fost surprinsă în special de Rodica Zafiu, în cartea sa *Diversitate stilistică în româna actuală*³⁶.

Cu privire la dinamica uzului în fonetică, scriere și gramatică există contribuții mai puține și, în general, de mai mici dimensiuni. Menționez în mod special următoarele cărți: Mioara Avram, *Ortografie pentru toți – 30 de dificultăți*³⁷; Dorin N. Uritescu, *Noutăți în ortografie. Corectitudine și greșeală*³⁸ și *Greșeli de exprimare*³⁹; G. Gruică, *Gramatică normativă. 77 de întrebări, 77 de răspunsuri*⁴⁰.

Acest sumar tablou al studiilor despre perioada actuală în sens restrâns nu ar fi complet dacă nu ar cuprinde ediția a doua a cărții Valeriei Guțu Romalo *Corectitudine și greșeală*⁴¹ (care, în adaosurile sale, confirmă existența unor fapte semnalate în ediția anterioară și înregistrează altele noi) și noile ediții ale *Gramaticii pentru toți* de Mioara Avram⁴².

O prezentare generală a dinamicii uzului din emisiunile audiovizuale se găsește în dosarul *Consiliului Național al Audiovizualului* publicat sub titlul *Folosirea limbii române în programele de radio și de televiziune*⁴³, care conține materialele dezbaterii organizate în iunie a. c. pe marginea rezultatelor obținute prin monitorizarea principalelor posturi naționale.

În cadrul perioadei actuale în sens restrâns cred că se poate constata deja o oarecare scădere a dinamicii. Cel puțin în materie de vocabular, în primii ani de după decembrie 1989 aproape orice pagină de ziar furniza cuvinte noi (împrumutate sau formații interne), în timp ce acum recolta de noutăți e mult mai săracă și mai rară, fără a fi nulă.

5. Cîteva precizări și comentarii de ordin metodologic.

Dinamica uzului se studiază fie pe texte – scrise sau orale –, fie prin anchete cu un chestionar anume. Studiarea textelor oferă avantajul condițiilor naturale de funcționare a limbii, dar și dezavantajul de a nu se recolta totdeauna fapte direct comparabile (aceeași formă flexionară, de exemplu). Anchetele răspund dezideratului de a oferi material comparabil, dar au dezavantajul condițiilor artificiale, care pot falsifica realitatea; în mod special sînt de evitat anchetele cu informatori filologi, care se simt datori să răspundă cum știu că ar trebui spus, nu cum obișnuiesc să spună. Foarte important este și felul cum se pune întrebarea pentru a se obține un răspuns fiabil, neinfluențat de sugestia anchetatorului; în această privință cercetătorii limbii actuale ar avea de învățat din experiența dialectologilor.

Constatările lingviștilor sînt adesea mai mult sau mai puțin impresioniste, bazate pe fapte recoltate aleatoriu. Idealul este ca documentarea faptică să fie bogată și cuantificabilă, susținută de date statistice. Convingătoare sînt diferențele cantitative semnificative (într-un articol recent⁴⁴ am demonstrat productivitatea sufixului *-ită* folosit cu valoare expresivă citînd peste 80 de formații actuale, față de 4 semnalate de Iorgu Iordan și de Ana Canarache). Relevante date statistice asupra ocurențelor unor variante, cuvinte sau expresii oferă Rodica Zafiu, în diverse articole din „România literară”, în special în contribuțiile sale care analizează cîmpul nou de folosire a limbii române pe Internet.

Dinamica uzului la nivelul limbii române vorbite „informale” este practic nestudiată. S-au făcut progrese remarcabile în ce privește înregistrarea unor asemenea

texte (prețiosul corpus publicat de Laurenția Dascălu-Jinga⁴⁵), dar acestea au fost exploatate mai mult sub aspectul teoriei generale, pentru degajarea trăsăturilor de oralitate, decât sub aspectul dinamicii.

După înregistrarea faptelor de limbă, în evaluarea lor ca inovații este necesară comparația cu perioadele anterioare celei actuale în sens restrâns. Am folosit pluralul *perioadele* și nu singularul *perioada*, pentru că specificul social-politic parțial retro al perioadei de tranziție face ca unele noutăți lingvistice să fie doar aparente⁴⁶, reprezentând noutăți directe numai față de perioada comunistă, dar fiind de fapt reactivări ale unor elemente care au avut curs în perioada interbelică. Aceasta se vede cel mai clar în vocabular (și nu doar în cel social-politic, ci și în cel monden sau sportiv), dar nu numai în el (vezi, de exemplu, folosirea inițialelor minuscule pentru nume proprii de persoane și instituții detestate⁴⁷). Dinamica pe verticală nu este deci numai ascendentă, ci și cu reveniri/înțoarceri. În același timp dinamica nu constă numai în adaosuri/ acumulări, ci și în renunțări/eliminări; din păcate noi nu dispunem pentru limba română de reeditări periodice ale unor dicționare generale de dimensiuni medii a căror listă de cuvinte să fie revizuită mereu conform unor criterii stabile, pentru a se putea face studii comparative și pe baza eliminărilor din dicționar, cum a făcut pentru limba franceză Jean Dubois⁴⁸ în legătură cu derivatele sufixale incluse în diverse ediții ale dicționarului Larousse. Pe de altă parte, unele inovații nu sînt absolute, ci relative, avîndu-și începutul în perioada precedentă. Cîteva dintre anglicismele aduse în discuție în legătură cu controversata lege Pruteanu figurează în DEX dinainte de 1989 (*hamburger, hot-dog, ketchup*), iar *team* și *goal-keeper* fuseseră semnalate de Al. Graur din presa interbelică. Existența comună nu înseamnă însă totdeauna și același statut; aici își spun cuvîntul deosebirile de răspîndire și de frecvență.

6. Starea limbii române din perioada actuală în sens restrîns este considerată de mulți contemporani alarmantă și descrisă în termeni dintre cei mai negativi cu putință. Mi-am exprimat și cu alte prilejuri⁴⁹ părerea că etichetele de genul *stricare/urîțire* sînt nejustificate și lamentările aferente exagerate. Avem a face cu o perioadă marcată de dinamică – așa cum au fost și alte perioade în istoria limbii române moderne –, iar dinamica înseamnă viață intensă și creativitate. Îngrijorările actuale se explică prin transparența mai mare decât în trecut a dinamicii. Chiar dacă are și manifestări nedorite, dinamica limbii, ca fenomen natural obiectiv, nu poate fi strînsă în chingile unor reglementări de ordin legislativ-administrativ; îmi face plăcere să remarc că primele reacții ferme la o asemenea inițiativă legislativă au aparținut, încă de acum un an⁵⁰, unor membre ale catedrei-gazdă (Andra Serbănescu și Rodica Zafiu), iar în protestele actuale, formulate în general în nume individual, comunicatul Facultății de Litere reprezintă singura luare de poziție din partea unei instituții de specialitate.

În condițiile globalizării pe diverse planuri, prezintă interes să se compare dinamica limbii române actuale cu aceea a altor limbi europene, în special cu aceea a limbilor est-europene, din țări cu aceleași procese social-politice de tranziție. Asemenea comparații s-au făcut cu privire la anglicisme⁵¹ și, mai puțin, cu privire la productivitatea unor formanți internaționali sau a unor tipuri de baze.

7. Cu diversele ei aspecte, cu suișurile și coborîșurile ei, dinamica limbii constituie o temă generoasă și fascinantă nu numai pentru sesiunea de față, ci și pentru numeroase cercetări, permițînd surprinderea pe viu a modului de funcționare a limbii.

NOTE:

- ¹ Dintre lucrările străine vezi, de exemplu, André Martinet, *Fonction et dynamique des langues*, Paris, 1989, iar dintre cele românești B. Cazacu, *Despre dinamica limitelor dialectale*, în „Fonetică și dialectologie” V, 1963, p. 27–39 (articol republicat în *Studii de dialectologie română*, București, 1966, p. 73–90) și Gabriela Pană Dindelegan, *Aspecte ale dinamicii sistemului morfologic verbal (perioada de după 1880)*, București, 1987.
- ² Vezi, de exemplu, Jean Dubois et al., *Dictionnaire de linguistique*, Paris, 1973; *Lexikon sprachwissenschaftlicher Termini*. Herausgegeben von Rudi Conrad, Leipzig, 1988; *Dizionario di linguistica*. Direzione Gian Luigi Beccaria, Torino, 1994.
- ³ Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călărășu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicționar general de științe. Științe ale limbii*, București, 1997; ediția a II-a, sub titlul *Dicționar de științe ale limbii*, București, 2001.
- ⁴ DSL, 2001, p. 180.
- ⁵ *Ibidem*.
- ⁶ *DEX. Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, 1996, s. v. *dinamic*, -ă.
- ⁷ *Normele limbii literare în gramaticile românești*, București, 1979.
- ⁸ Vezi *Enciclopedia limbii române*. Coordonator Marius Sala, București, 2001, s. v. *actuală*, *limbă* ~.
- ⁹ Vezi acum Sextil Pușcariu, *Cercetări și studii*, București, 1974, p. 404–415.
- ¹⁰ Iași, 1943; ediția a II-a, București, 1948.
- ¹¹ București, 1956.
- ¹² *Observații asupra pronunțării limbii române*, în SCL XII, 1961, 3, p. 293–304.
- ¹³ București, 1932, cu multe ediții ulterioare.
- ¹⁴ București, [vol. I], 1987; vol. II, 1988.
- ¹⁵ XXII, nr. 7, 10, 13, 19, 28, 35, 41; XXIII, nr. 47; XXIV, nr. 10.
- ¹⁶ LL 1975, 2, p. 393–397.
- ¹⁷ București, 1975.
- ¹⁸ Vezi Mioara Avram, *Unificarea limbii noastre literare și cultivarea limbii în România interbelică*, în LR XLVII, 1998, 5–6, p. 293–303.
- ¹⁹ *Dicționarul limbii românești*, Iași, 1939.
- ²⁰ București, 1970.
- ²¹ București, 1972.
- ²² Vasile Breban (coordonator), Maria Bojan, Elena Comșulea, Doina Negomireanu, Valentina Serban, Sabina Teiuș, București, 1973.
- ²³ București, 1986; ediția a II-a, 1997; ediția a III-a, 2001.
- ²⁴ București, 1987.
- ²⁵ *Dinamica limbii române literare. Vocabular. Sintaxă. Stil*, București, 1976.
- ²⁶ București, 1982.
- ²⁷ București, 1988.
- ²⁸ Vezi, de exemplu, Ioana Vintilă-Rădulescu, *Pentru o nouă ediție a Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM)*, în *Actele Colocviului Catedrei de limba română, 22–23 noiembrie 2001. Perspective actuale în studiul limbii române*, București, 2002, p. 261–271.
- ²⁹ Cluj-Napoca, 1995.
- ³⁰ București, 2001.
- ³¹ Apărute la Timișoara: *Anglicisme în limba română*, 1996; *Romanian words of English origin*, 1997; *Adaptation of the English element in Romanian*, 1997.
- ³² *Anglicismele în limba română actuală*, București, 1997.
- ³³ București, 1993.
- ³⁴ București, 1997.
- ³⁵ Vezi, de exemplu, *Dicționar de cuvinte recente 90 și Dicționar de cuvinte recente. D. C. R.-93*, ambele volume publicate, la București, în 1999.
- ³⁶ București, 2001.
- ³⁷ București, 1990; ediția a II-a, Chișinău, 1997.
- ³⁸ București, 1995.
- ³⁹ Vol. I, București, 1999.
- ⁴⁰ Cluj-Napoca, 1994; ediția a II-a, 1998.
- ⁴¹ *Versiune nouă*, București, 2000.
- ⁴² Vezi nota 23.
- ⁴³ „Buletin CNA” nr. 24, septembrie 2002.
- ⁴⁴ *Un sufix la modă în mass-media: -ită și corespondentele sale*, în SCL L, 1999, 1, p. 85–99.

⁴⁵ *Corpus de română vorbită (CORV). Eșantioane*, București, 2002.

⁴⁶ Vezi Mioara Avram, *Noutăți reale și noutăți aparente în vocabularul românesc actual*, în LL 1998, 1, p. 31–35.

⁴⁷ Vezi Mioara Avram, *Reacții ortografice*, în LR XXXIX, 1990, 3, p. 186–190.

⁴⁸ *Étude sur la dérivation suffixale en Français moderne et contemporain. Essai d'interprétation des mouvements observés dans le domaine de la morphologie des mots construits*, Paris, 1962.

⁴⁹ Vezi Mioara Avram, „Stricarea limbii” în zilele noastre, în „Dilema” VIII, 2000, nr. 393, p. 6; *Suferințele limbii române actuale*, în „Esențial” 2002, nr. 1, p. 26–27.

⁵⁰ In „Observator cultural”.

⁵¹ Vezi, de exemplu, Rumiana Liutakova, *Trăsături specifice ale împrumuturilor englezești din limbile română și bulgară*, în SCL XLIV, 1993, 2, p. 151–161.

CONSIDÉRATIONS SUR LA DYNAMIQUE DE LA LANGUE ET SUR SON ÉTUDE EN ROUMAIN ACTUEL

Résumé

L'auteur discute d'abord le sens du substantif *dynamique* et son statut en tant que terme linguistique, en soutenant qu'il ne s'agit pas d'un terme proprement dit, mais d'une utilisation métaphorique qui avec un sens dénotatif du mot est superflue (on dispose déjà de *évolution* et *variation*) et qui est justifiée seulement lorsqu'on attribue à *dynamique* un sens connotatif (“éfervescence, développement explosif”).

Dans la deuxième section de la communication l'auteur passe en revue les travaux se rapportant à la dynamique du roumain actuel, au sens large (de 1918 à nos jours) et au sens strict (après 1989). On y ajoute quelques considérations d'ordre méthodologique concernant la distinction entre nouveautés réelles et nouveautés apparentes, ainsi que l'utilité des évaluations quantitatives et de la comparaison avec d'autres langues européennes, dans le cas de phénomènes internationaux.